

Ur *Internationalen* 6/8 2021

Peter Wong

Kinas kommunistiska parti fyller 100 år

Det är helt enkelt löjligt att beskriva dagens KKP eller Kina som "kommunistiskt" eller "socialistiskt" eller ens som "progressivt", skriver Peter Wong i denna genomgång av några avgörande händelser i Kinas kommunistiska partis hundraåriga historia, som vi hämtat från webbtidningen *International Viewpoint*.

I början av juni, en månad innan firandet av KKP:s hundraårsminne, grep myndigheterna en grupp maoister för att ha begått brottet att bilda ett kinesiskt maoistiskt kommunistparti. Ungefär samtidigt ökade Beijing förtrycket mot oppositionen i Hongkong, som kräver allmän rösträtt. Hongkong har fått vaga löften om allmän rösträtt, men de kommer inte att infrias. Idag påstår sig KKP fortfarande vara en trogen efterföljare till den stora generalstrejken i Kanton-Hongkong 1926–1927 (som leddes av KKP), men en sak bevisar att så inte är fallet. Ett av den dåvarande strejkkommitténs centrala krav var varken mer eller mindre än allmän rösträtt i Hongkong.

Det är helt enkelt löjligt att beskriva dagens KKP eller Kina som "kommunistiskt" eller "socialistiskt". Inte ens ordet "progressivt" passar, om det inte används på det sätt som Marx en gång gjorde i sin allmänna kritik av kapitalismen – om kapitalismen på något sätt varit progressiv så var det bara för att dess snabba utveckling av produktivkrafterna lade grunden för proletariats maktövertagande och dess omorganisering av samhället utifrån principen om jämlikhet och broderskap.

Genom att förvandla Kina till en global låglönefabrik har KKP både berikat sina ledare och samtidigt industrialiserat och urbaniserat landet i en takt som inte upplevts någonsin i historien. 1949 utgjorde Kinas bönder 90% av befolkningen, idag har de minskat till 40%. 2019 hade tjänstesektorn ökat avsevärt och uppgick till 360 miljoner människor – ett mönster som liknar de utvecklade länderna – och antalet arbetare hade nått 570 miljoner.

Skräcken för en upprorisk arbetarklass fortsätter att förfölja partiet. Tack vare att det från och med 1949 – nej från 1942 – ihärdigt har kväst all sorts fri organisering under sitt styre har det varit mycket framgångsrikt i att avvärja detta spöke. Trots alla svängningar i den politiska linjen, ibland vänsterism och ibland högerpolitik, löper en röd tråd genom hela perioden från 1942 till

2021, nämligen partiets monolitiska och diktatoriska karaktär.

Det leder oss till diskussionen nedan om ”sex viktiga ögonblick för KKP”, som kan hjälpa oss förstå hur det en gång revolutionära arbetarpartiet degenererade till ett parti av byråkrater, kapitalister och mördare. Fast det måste tilläggas att partiet också har gynnat landets industrialisering, om än i halsbrytande fart till onödiga och oerhörda kostnader.

1921

1921 var det år då KKP grundades. Före 1925 var det fortfarande ett mycket litet parti med mindre än 1 000 medlemmar.¹ Sedan kom den stora kinesiska revolutionen 1925–1927, då miljontals arbetare och bönder reste sig, både mot västerländsk kolonialism och kinesiska krigsherrar. Det mycket unga partiet kunde snabbt växa till nästan 60 000 medlemmar, varav hälften var arbetare (resten var antingen studenter, intellektuella eller bönder). Vid ett tillfälle lyckades partiet, genom att leda tre arbetaruppror, störta krigsherrarnas regering i Shanghai och få verklig kontroll över denna livsviktiga stad.

Ironiskt nog kämpade de många tusen partimedlemmarna då inte under sin egen fana. De följde istället under Guomindangs fana och disciplin. Det var följden av den ökända politiken att ”gå in i Guomindang” (Kinesiska nationalistiska partiet – KMT) som Kommunistiska internationalen föreskrev KKP, trots protester från partiledaren Chen Duxiu. KMT högg kommunisterna i ryggen, revolutionen gick förlorad och partiets medlemmar antingen dödades eller togs till fånga.

1928

KKP:s uppror i Guangzhou, som hade startat i slutet av 1927, gick mot ett tragiskt nederlag. Till skillnad från tidigare uppror genomfördes detta när revolutionen redan hade besegrats. Stalin tvingade fram upprорот. Han var angelägen om att på konstgjord väg skapa ett uppror för att rädda ansiktet efter att ha lett den kinesiska revolutionen till stora nederlag. Detta självmordsuppror hjälpte KMT att eliminera ytterligare 90% av KKP:s avdelningar i städerna. Från och med då förflyttade partiet sin bas till landsbygden och förvandlades till ett bondeparti. Andelen arbetarmedlemmar blev försumbar. Både staliniseringen av partiet och den huvudsakliga inriktningen på gerillakrigföring omvandlade nu ännu mer partiets en gång så livliga demokratiska regim till ett toppstyrt parti.

1942

1942 utgjorde ännu en vattendelare i partiets utveckling. Det var det år då Mao genomförde sin ökända ”korrigeringsrörelse i Yanan”. Enligt historikern Gaohuas bok *Hur den röda solen steg* var denna ”rörelse” i grund och botten en utrensning av de sista resterna av partiets demokratiska arv från den stora Fjärde maj-rörelsen och Nya kulturrörelsen 1919. Inte att undra på att ledningen efter utrensningarna officiellt erkände Mao som den högste ledaren, som skulle ta de slutgiltiga besluten åt partiet. Maos personkult byggdes bokstavligen på de utrensades lik. Även herr Demokrati och herr Vetenskap – uttryck som Chen Duxiu använt när han var den Nya kulturrörelsens odiskutabla ledare – var nu slutgiltigt döda.

Partiet talade fortfarande om en revolution mot KMT, men fick ett alltmer dominerande enväldigt ledarskap och personkult. Vad gäller den politiska formen anpassade det sig alltmer till de traditionella kinesiska bonderevolutionerna. I det kejserliga Kinas historia slutar dessa revolutioner alltid bara med att ”kejsaren byter efternamn”. I social mening var partiet något annat men i

¹ Formellt bildades KKP 1 juli 1921 i Shanghai, med representanter från Kommunistiska internationalen närvarande.

politisk mening var det 1942 inte längre samma parti som när det grundades.²

1953

1949 besegrade KKP slutgiltigt KMT och grundade Folkrepubliken Kina.

Den 1 oktober 1949 utropade Mao Folkrepubliken Kina på Himmelska fridens torg i Beijing

En stor riksomfattande jordreform genomfördes. Men den överskuggades av att det monolitiska partiet och den enväldige ledaren, ordförande Mao, konsoliderade sig ännu mer. Det hölls aldrig några verkligt fria val och oppositionspartier förbjöds. Det gick också så långt att de flesta självständiga medborgarföreningar praktiskt taget förbjöds.

På den tiden oroade sig de kinesiska trotskisterna för att partiets program om en ”Ny demokrati” skulle utesluta möjligheten till en vänstersväng när klasskampen mellan godsherrarna/borgarklassen och det arbetande folket till slut skärptes. Den ”nya demokratin” var en allians mellan fyra klasser som innefattade borgarklassen och det skulle främja kapitalismens utveckling ännu mer. Till de kinesiska trotskisternas förvåning övergav partiet inom några år plötsligt sitt program för Ny demokrati och valde 1953 ”socialismens allmänna linje”, som inom kort utvecklades till galenskapen med ”Det stora språnget” till ”kommunismen”.³ Småbönderna fick sin mark konfiskerad av lokala folkkommuner, små butiksägare och hantverkare införlivades i så kallade kooperativ, medan kapitalisterna eliminerades, inte nödvändigtvis fysiskt men definitivt som klass. Denna plötsliga extrema vänstersväng möjliggjordes av Maos enmannadiktatur. Han var nästan ensam bland de högsta ledarna att argumentera för att kasta det gamla programmet om Ny demokrati i soptunnan och börja införa ”socialismen”. Den diktatoriska regim som hade upprättats 1942 garanterade att Mao hade absolut makt för att genomföra vändningen.

² Under åren 1942-45 bildade kommunisterna och Guomindang en ”enhetsfront” mot de japanska ockupanterna i Kina. Men samarbetet fungerade dåligt och när världskriget var slut tog inbördeskriget fart på nytt. På amerikanskt initiativ fördes förhandlingar, mellan de två parterna, med syftet att kunna undvika fortsatt inbördeskrig. Men dessa förhandlingar misslyckades. Se lästipsen efter artikeln nedan. – *Red*

³ Koreakriget var förmodligen en viktig faktor när Mao genomdrev en radikalisering av politiken. Därmed ville man bli försvaga resterna av de gamla härskande klasserna och försvåra uppkomsten av en organiserad opposition. En omfattande jordreform inleddes i juni 1950 (samma månad som Koreakriget började). Och i januari 1953, när jordreformen gick mot sitt slut, antogs Kinas första femårsplan för industriell utveckling, som till en början följde den sovjetiska utvecklingsmodellen. Denna politik övergavs 1958 med ”Det stora språnget”. För detaljer om detta, se kapitel 5 i [Mao Zedong – Ett politiskt och intellektuellt porträtt](#), av Maurice Meisner – *Red*.

Vändningen påminner oss om hur inskränkt det är att säga att KKP under sin gerillakrigsperiod var ett rent ”bondeparti”. Det var också ett parti som hade mycket starka band till Sovjetunionen och ständigt sökte dess ledarskap. Om det var ett ”bondeparti” så var det således ett parti som i praktiken leddes av en utländsk stat,⁴ vilken åtminstone ursprungligen hade grundats av det ryska proletariatet. Detta internationella element formade hela tiden KKP:s inriktning. Redan när Mao grundade den nya staten hade han uppmanat till att kopiera Sovjetunionens ”modell”, vilket senare kom att utvecklas till fullständig nationalisering och kollektivisering.

Den stora ”vänstersvängen” verkade förtjäna applåder från vänstern. Men socialismen handlar inte bara om ”nationalisering”. Lika viktigt är fullständig demokrati, initiativ underifrån och att handla inom de givna ekonomiska och tekniska gränserna. Genom att göra motsatsen hade KKP under Mao med det Stora språnget framåt skapat en av den mänskliga historiens största tragedier.

Det faktum att Maos äventyr misslyckades kapitalt fick honom inte att sansa sig. Efter att ha förlorat ansiktet piskade han inom kort upp ännu en vansinnig kampanj, Kulturrevolutionen, för att sopa undan ledare som Liu Shaoqi, som dristat sig att klaga på Det stora språnget. Nu visade sig det ruttna enväldets logik tydligt, trots allt tal om marxism och socialism. Just genom dessa tragedier hade Mao fullständigt misskrediterat själva den socialistiska tanken och lagt grunden till den framtida högeroffensiven.⁵

Himmelska fridens torg, med Mao-porträtt. Foto Peter Morgan. CC by 2.0.

⁴ Detta är en överdrift, för alltsedan mitten av 1930-talet kännetecknades de kinesiska kommunisternas politik av att de ”tolkade” direktiven från Moskva på sitt eget sätt. De försökte undvika en brytning med Moskva samtidigt som de i praktiken förde sin egen politik, t ex när det gäller relationerna till Guomindang. Detta ledde till en hel del gnissel i förbindelserna med Moskva. Efter Stalins död, i synnerhet från 1956, skärptes motsättningarna och ledde till sino-sovjetiska konflikten. Se [Mao, KKP och frågan om Stalin](#) av Martin Fahlgren för detaljer.

⁵ Se [Mao och kulturrevolutionen](#) av Philip Short. – Red

1976

När Mao dog 1976 var landet helt utmattat av de ultravänsteristiska galenskaperna. De ”gamla kadrenna” kom snart till makten. De var mer praktiska och skulle inom kort avskaffa folkkommunerna och arvet från Kulturrevolutionen. Nu skulle partiet, istället för att koncentrera sig på ”klasskamp”, försvara de ”fyra moderniseringarna”. Mao, kejsaren utan krona, drabbades av samma öde som ett oräkneligt antal kejsare i Kina. De kunde döda vilka byråkrater de ville, men till sist skulle byråkratin själv alltid vinna – den blir allt större och slukar en allt större andel av det samhälleliga överskottet (tills den blir alltmer outhärdlig för folket).

När Deng 1979 blev byråkratin nya ledare så välkomnade folket, som ville få slut på Maos tokerier, hans löften om ”modernisering”. De tragiska erfarenheterna av Maos ”kommunism” gav nu partiet de bästa argumenten för att återgå till kapitalismen och berika sig. Så småningom kom landets viktigaste ekonomiska branscher att kontrolleras av en handfull familjer från den ”andra röda generationen” och ”regeringstjänstemännens barn”. Det var också nu partiet tvingades till en budget för inrikes säkerhet som var lika stor som försvarsbudgeten. Byråkratin vet mycket väl vilken deras huvudfiende är, nämligen folket självt.

Deng och USA-presidenten Jimmy Carter 31 januari 1979. Foto JC-WHSP-samling (Vita huset)

Demokratirörelsen 1989 var folkets svar på partiets byråkratiska kapitalism – en kapitalism där det styrande partiet samlade både den politiska och ekonomiska makten i sina händer. Ironiskt nog hade KKP på 1930-talet anklagat KMT:s regim för att vara en sorts ”byråkratisk kapitalism”. Det blodiga angreppet på rörelsen visar i det härskande partiets fullständiga och oåterkalleliga förfall till ett byråkratiskt kapitalistiskt parti. Inte att undra på att partiets dominerande sociala beståndsdel nu är statstjänstemän. Efter 30 år slog partiet återigen ner på folket, denna gång på demokratirörelsen i Hongkong. KKP har på ett perfekt sätt visat den ursprungliga innebörden i ordet ”revolution” – en rad händelser som så småningom leder tillbaka till utgångspunkten. Man skulle kunna säga att KKP:s Kina bara är en pånyttfödd KMT-regim, men denna gång mycket mer framgångsrik än sin föregångare.

Översättning, *Göran Källqvist*

Lästips – om Kina

Stuart Schram: [Mao Tse-tung](#). Denna klassiska Mao-biografi (från 1966) innehåller läsvärda avsnitt om den tidiga kommunistiska rörelsen i Kina.

Harold Isaacs: [Den kinesiska revolutionens tragedi](#) (bok, främst om åren 1926-28)

Harold R Isaacs och George C Marshall: [Misslyckad medling i Kina](#) (om förhandlingarna mellan KMT och kommunisterna i Chongqing 1945-47)

Foto med Chiang Kai-shek och Mao Zedong under Chongqing-förhandlingarna 1945

Efter kommunisternas seger tog nationalisterna sin tillflykt till Taiwan, men med tiden skulle kommunistpartiet omvandla Kina så att det har mer drag av Chiangs samhälls-syn sig än de kommunistiska pionjärernas visioner.

Maurice Meisner: [Maos Kina och efteråt](#) (bokutdrag)

Pierre Rousset: [1900-talets Kina – Kritiskt bokslut över maoismens roll i revolutionen: bidrag och begränsningar](#)

[Perspektiv på Kina](#) (artiklar ur *New Left Review* 2019)

Per-Åke Westerlund: [Kinas statskapitalistiska imperialism](#) (artikel från 2021)

Texterna ovan innehåller länkar till ytterligare texter.